

8 במאי 2017

לכבוד
ח"כ יואב קיש
יו"ר ועדת הכנסת
הכנסת, ירושלים

שלום רב,

הנדון: הצעה לתיקון כללי האתיקה – הוספת סעיף "נסיעות לחו"ל שאינן במימון הכנסת"

ביום רביעי 10.5.17 בשעה 9:30 צפויה ועדת הכנסת לדון בתיקון מוצע לכללי האתיקה, שעניינו הוספת סעיף העוסק בנסיעות לחו"ל שאינן במימון הכנסת.

אנו סבורים, שיש בהצעה כדי לפגוע בחופש הביטוי ובחופש הפוליטי בישראל, לרבות בעבודת חברי הכנסת (מכלל הסיעות), בחסינותם וביכולתם לייצג את בוחריהם. הכל כמפורט להלן.

משכך אנו סבורים שאין לקדם את התיקון המוצע, אלא יש להסתפק בכלים של שקיפות ודיווחיות על נסיעות ופגישות נבחרי הציבור, לרבות הגורמים המממנים אותם.

תוכן ההצעה

1. עניינה של ההצעה הוא הגבלת נסיעות של ח"כים לחו"ל, ע"י ועדת האתיקה, על בסיס עמדותיהם או פעילותם של הגורמים המזמינים. מוצע שהוועדה לא תאשר נסיעה אם הגורם המממן או המזמין פועל או קורא לפעול לקידום אחד מאלה:

א. אחת העילות של סעיף 7(א) לחוק יסוד: הכנסת (דהיינו – שלילת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, הסתה לגזענות, תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור או מדינת אויב נגד מדינת ישראל);

ב. החרמת מדינת ישראל או תוצרת ישראלית בשל זהותה הישראלית, או מוסד ממוסדותיה או אזור הנמצא בשליטתה, שיש בה כדי לפגוע פגיעה כלכלית, תרבותית או אקדמית;

ג. העמדה לדין בינלאומי של אזרחים ישראלים בשל פעולות שעשו במסגרת תפקידם בצבא ההגנה לישראל או באחת מזרועות הביטחון של מדינת ישראל;

ד. הכחשת השואה כמשמעותה בחוק איסור הכחשת השואה, התשמ"ו-1986.

הקשיים שמעלה ההצעה לתיקון כללי האתיקה

2. ההצעה מבקשת, למעשה, להגביל את פעילויותיהם של חברי הכנסת על בסיס העמדות האידיאולוגיות של המזמינים או המממנים אותם. חשוב לפתוח ולהדגיש, שחופש הביטוי והחופש הפוליטי של חברי הכנסת הם זכויות יסוד קריטיות להבטחת דמוקרטיה פעילה ומשגשגת. ללא השמירה על זכויותיהם אלה של חברי הכנסת, לא יתאפשר פלורליזם של עמדות – דבר שיפגע בייצוג של כלל העמדות, וכן בזכות הבחירה ובחופש הביטוי של כלל הציבורים בחברה. למעשה, חסינות חברי הכנסת – מטרתה בראש ובראשונה לאפשר את חופש הביטוי ואת החופש הפוליטי של חברי הכנסת השונים. **ההצעה דן תפגע בזכויות יסוד אלה ותגביל את חופש הפעולה ואת חופש הביטוי הפוליטי של חברי הכנסת.**

3. **יתר על כן, ההצעה תפגע בחסינות חבר הכנסת**, שהיא בעלת מעמד חוקתי מיוחד, ומטרתה לאפשר לחבר הכנסת חופש פעולה נרחב מאד (כל זמן שהוא חוקי). הגבלת האפשרות של חברי כנסת להיפגש ו/או להופיע עם גורמים שונים בחו"ל על בסיס עמדותיהם הפוליטיות – פוגעת קשות גם בחופש הביטוי שלהם וגם בחסינותם; כאשר במקום שחופש הביטוי והפעולה הפוליטי שלהם יהיו מובטחים יותר מהרגיל, הם יהיו פחותים משל אזרח מן השורה (לפחות בהקשר זה).

4. תפקידה של ועדת האתיקה, בהקשר של נסיעות ח"כים, אמור להיות בבחינה של ניגודי עניינים וטוהר מידות. הוועדה **חייבת** לבדוק אם אין בקשר של חבר הכנסת עם הגוף המזמין משום פגיעה בעניינים אלה, כדי למנוע שחיתות שלטונית. מה שמוצע כאן הוא שוועדת האתיקה, במקום שתתרכז בסוגיות חשובות אלה, תתערב בתוכן אידיאולוגי ותגביל אותו.

5. אחד הקשיים בהצעה הוא **הערבוב בין סוגי העילות. חלק מהדברים ממילא אינם מותרים על פי הדין הישראלי, כמו תמיכה בטרור או הכחשת שואה. אחרים מותרים על פי החוק בישראל, וגם אם הם מעוררים מחלוקת, הם חלק לגיטימי מהוויכוח הפוליטי בישראל – קריאה לחרם, דרישה להעמדה לדין בחו"ל, ואף שאלת הפרשנות של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שהוא מונח אידיאולוגי עמום הניתן לפרשנות רחבה ולא חד משמעית.**

6. אך אין די בהבחנה זאת (בין עילות חוקיות לבין עילות שמהוות עבירה במשפט הישראלי), שכן לוועדת האתיקה אין כלים לבצע את הסיווגים הללו באופן מושכל ומדויק (כלומר, הוועדה לא תוכל באמת לדעת מיהו גוף מזמין או מממן, שתומך או לא תומך בעילות הללו). סוגי המקרים הם אין סופיים ולא ניתנים להגדרה מראש: האם די בחבר אחד בגוף או בקהילה או במוסד אקדמי שיתבטא בסוגיה, או שזה אמור להיות מצעו של הגוף עצמו? האם די בכך שישראל בקשר עם הגוף או שמדובר בגוף מדינתי כדי להכשיר אותו או לא? וכך הלאה. במילים אחרות – **ההצעה אינה ישימה כלל. המשמעות היא שההכרעה תהיה אך ורק על בסיס אידיאולוגי או פופוליסטי – דבר שמחריף את חוסר החוקתיות שלה, שכן היא תגרום לרדיפה פוליטית של מי שאינם מהווים את הרוב הפוליטי בעת ההחלטה.**

7. בשולי הדברים יצוין, שלא ברורה המוטיבציה למנוע השתתפות בכנסים או מפגשים בחו"ל. ההצעה עלולה לפגוע בפעילות ענפה של שלל חברי כנסת מכל הקשת הפוליטית, שמבקשים להופיע

בכל מקום ועל כל במה (למעט אם מדובר בפעילות בלתי חוקית, כמובן) כדי להציג את עמדתם, גם אם, **ואולי דוקא במיוחד במקרים**, שהיא מנוגדת לעמדתם של המזמינים ו/או המממנים. אלו במות חשובות מאד לחברי כנסת מכל הסיעות שמבקשים לקדם את האג'נדה שלהם ואת האינטרס הישראלי, בהתאם להשקפת עולמם, בכל מקום וזמן. למיטב הבנתנו, דווקא במקרים שהעמדות של המזמינים נחשבות ל"בעיתיות" יש לחברי כנסת רבים רצון להגיע ולהתמודד עם עמדות אלה באופן בלתי אמצעי.

8. התוצאה של קבלת ההצעה הזאת תהיה אבסורדית במובנים נוספים – על חברי כנסת ייאסר להיפגש עם גורמים שהמדינה בקשר איתם, או שלציבור הרחב אין מניעה להיות בקשר איתם. יתר על כן, פעילות שתיחשב מותרת בארץ, תיאסר בחו"ל.

9. **יש להדגיש, שיש חלופות מתאימות וראויות להצעה זאת.** במישור הפלילי – יש כמובן חקיקה ענפה בישראל שמתאימה למצבים של עבירות על החוק, לרבות מנגנונים מאוזנים שבוחנים עבירות של חופש ביטוי והסרת חסינות. כל פגישה ו/או קשר אחר של חבר כנסת עם גורמים שונים ראוי שיטופל בתחום השקיפות – פרסום הפגישות, היומנים והנסיעות של נבחרי הציבור הם המענה הראוי (הנסיעות מפורסמות כבר באתר הכנסת, ויש נבחרי ציבור ספורים שאף מפרסמים את יומניהם); וכן בתחום הציבורי – שכן כל אלה עומדים לביקורת ציבורית.

לסיכום

במדינה דמוקרטית יש להבטיח חופש ביטוי וחופש פוליטי, ובמיוחד לנבחרי הציבור שמייצגים את הציבור ומבטאים את שלל העמדות והדעות. אין להצר פעילות פוליטית על בסיס אג'נדות פוליטיות. ההצעה שבנדון חורגת מהכללים הללו. יש בה כדי לפגוע בזכויות היסוד הבסיסיות ביותר בדמוקרטיה, ומשכך אין לאשרה.

בכבוד רב ובברכה,

דבי גילד-חיו, עו"ד

מקדמת מדיניות וחקיקה